

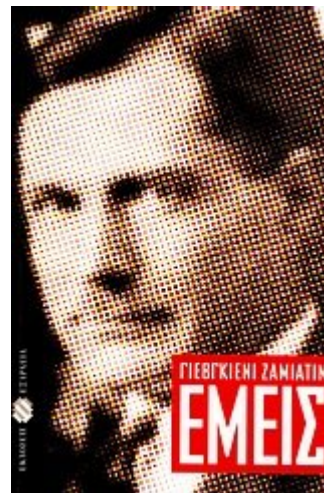
«Εμείς» του Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν – Εκδόσεις Εξάρχεια

Φιλήμονας Πατσάκης

Ήξερα ότι ήταν ο καμβάς του «1984» του Όργουελ, ήξερα ότι εφόσον γράφτηκε το 1927 ήταν, στην ουσία, ένα έργο πρόβλεψης του κομμουνιστικού ολοκληρωτισμού και ουσιαστικής αποτύπωσης των προσωπικών διαψεύσεων του συγγραφέα, αλλά δεν ήξερα ότι θα διάβαζα ένα κείμενο σημαντικής λογοτεχνικής αξίας. Υπερβαίνει πολλά στερεότυπα και όπως κάθε καλό βιβλίο παράγει πολλαπλές αναγνώσεις και δημιουργεί ερωτήματα αναστοχασμού. Ελευθερία, αγάπη, πανοπτικό, ευτυχία, ταύτιση ατόμου-κράτους, ρομαντισμός, μηχανιστικός ορθολογισμός, η ιδεολογία της προόδου, η θεοποίηση της ιστορίας, η απόδειξη της αποτυχίας του μαρξισμού ως ιδεολογικού σώματος, όλα σε ένα λογοτεχνικό έργο ποιητικής ομορφιάς.

Ο Ζαμιάτιν δεν υπηρετεί απλώς μια ιδέα αλλά δημιουργεί ένα παλλόμενο λογοτεχνικό σύνολο. Όταν λέει ότι η λογοτεχνία δεν μπορεί να είναι έργο φιλόπων και αξιόπιστων αξιωματούχων αλλά τρελών, ερημιτών, αιρετικών οραματιστών, επαναστατών και σκεπτικιστών, δεν εκδηλώνει απλώς μια δικαιολογημένη πικρία για τη λογοκρισία αλλά παίρνει θέση. Μια θέση που συμπαρασύρει το σύνολο της θεωρίας της λογοτεχνίας. Πέρα από την εμπορευματοποίηση της γραφής και την επιστημονικοποίηση του επαγγέλματος του συγγραφέα, εμείς θέλουμε να κάνουμε μια άλλη προσέγγιση. Να δούμε μέσα από τις σελίδες των έργων να αναδύεται μια διττή ελευθερία, η ελευθερία του έργου από τις επιδιώξεις του συγγραφέα και η ελευθερία των φωνών των ηρώων του βιβλίου από το εξουσιαστικό πλαίσιο κάθε εποχής. Ενώ σήμερα επενδύονται πολλά στην ανάγκη η λογοτεχνία να γίνει το όχημα κατασκευής ταυτοτήτων σε μια διευρυμένη παθητικότητα, εμείς καλούμαστε να ασχοληθούμε με ό,τι δραπετεύει από αυτές τις δομές και με ό,τι ανιχνεύει άλλους δρόμους.

Εδώ ο Ζαμιάτιν κάνει κάτι υπέροχο. Το βιβλίο του ξεκινά με τη γραφή. Ο ήρωάς του, ο D-503, αποτυπώνει τα πάντα σε ένα ημερολόγιο. Αυτό από μόνο του συνιστά μια έξοδο ιδιωτικότητας στο ασφυκτικό πλαίσιο που ζει. Η γραφή είναι μια πράξη έκφρασης μιας εσωτερικής αναζήτησης, μια έκφραση της μοναξιάς. Ο Όργουελ βλέποντάς το αυτό πιο έντονα, θα πει στο «1984», δανειζόμενος το εύρημα του Ζαμιάτιν, ότι η γραφή είναι παράνομη. Όσο για

την υπόθεση, σας είναι εν πολλοίς γνωστή. Το Μονοκράτος, ο ασφυκτικός έλεγχος επί της ζωής, μια ζωή διαρκώς διάφανη, η καθυπόταξη του διαφορετικού μέσω της ποινικοποίησής του, η διαρκής αναπαραγωγή της συναίνεσης με βάση το φόβο. Ο Ζαμιάτιν οριοθετεί ένα «εκτός» με βάση ένα τείχος, ένα τείχος που διαχωρίζει την κοινωνία από κάθε έννοια του φυσικού. «Οι τοίχοι, οι τοίχοι είναι η βάση καθετί ανθρώπινου».

Ο Ζαμιάτιν δεν κάνει κριτική σε κάποιο καθεστώς αλλά σε αρχές και μορφές οργάνωσης που καταργούν την ελευθερία στο όνομα μιας ιστορικής αναγκαιότητας. Κάνει μια συνολική κριτική στις κοινωνίες ελέγχου, τοποθετεί εκ νέου την ελευθερία στο πλευρό της ευτυχίας, ταυτίζει την ανάγκη για αλήθεια της επιστήμης στο πλαίσιο των θρησκευτικών δογμάτων και επανεξετάζει την παραγωγή της ατομικότητας ως πολιτική πράξη. Τα έργα των Ζαμιάτιν, Όργουελ, Χάξλεϋ, Λε Γκεν, Σπίνραντ, αποτελούν μια επιτομή δυστοπιών απορρόφησης του ατόμου από το μεγαμηχανισμό του κράτους, απώλειας της ελευθερίας προς όφελος μιας απρόσωπης εκπροσώπησης, της απονέκρωσης της συνείδησης μέσω ενός συγκινησιακού συμβολισμού και τέλος της πανταχού παρούσας τεχνολογίας ως μέσον διασφάλισης της ιεραρχίας και της επιβολής της ομοιογένειας.

Ο Ζαμιάτιν χλευάζει την ταύτιση ευτυχίας και επιβίωσης και αναρωτιέται αν μετά το τέλος της πείνας έχει έρθει η σειρά της αγάπης. Άραγε, γιατί το σύνολο των δυστοπιών αναφέρονται στον κομμουνισμό; Διότι ο υλιστικός αυτός μεσσιανισμός, οδήγησε στη

θεοποίηση της ιστορικής ροής και εξοβέλισε τον άνθρωπο από τη δράση συντρίβοντάς τον. Οι ουτοπίες υπέθεταν ότι τα συμφέροντα του ανθρώπου και του κράτους συμπίπτουν και ότι είναι αδιανόητη η μεταξύ τους σύγκρουση. Οι ουτοπίες ξέχασαν ότι η κοινωνία είναι ένας ζωντανός οργανισμός και ότι η οργάνωσή της πρέπει να είναι έκφραση ζωής και ελευθερίας και όχι αδυσώπητη δομή. Η οργάνωση της κοινωνίας είναι μια πολιτική έκφραση των δυνατοτήτων της. Λέει κάπου ο D-503: «κάποιος να τους πει μια για πάντα τι είναι ευτυχία και έπειτα να τους αλυσσοδέσει σε αυτήν». Ο Ζαμιάτιν ορίζει τα ερωτήματα που η σημερινή κοινωνία αγωνιωδώς αναζητά.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 1